

I GÆSSENES YNGLEKOLONIER I NORDØSTGRØNLAND

Af Alwin Pedersen

Nordøstgrønland er kendt som et af de foretrukne yngle- og tilholdssteder for de skarer af gæs, som om foråret søger mod de mennesketomme arktiske egne. Ser man bort fra tilfældige gæster, som snegåsen og blisgåsen, har vi i Nordøstgrønland at gøre med tre arter: Lysbuget knortegås (*Branta bernicla hrota*), bramgåsen (*Branta leucopsis*) og kortnæbbet gås (*Anser brachyrhynchus*). Knortegåsen er en hyppig trækfugl om foråret, den kommer sydfra langs kysten, tilsyneladende med Peary land som sit endelige mål. Hidtil er knortegåsen dog kun fundet ynglende få steder i Nordøstgrønland og kun enkeltvis. Bramgåsen og den kortnæbbede gås danner derimod hovedkontingentet af det rige nordøstgrønlandske gåseliv. Bramgåsen er absolut den talrigeste og den, der går længst mod nord, medens den kortnæbbede gås foretrækker østkystens store fjordsystemer og egnene nord og syd for disse.

Så sky og forsigtige disse to fugle er i deres daglige færden, henleder de dog overalt, hvor de forekommer, opmærksomheden på sig; de danner det oplivende moment i det nordøstgrønlandske sommerlandskab. Ingen anden fugl virker så iøjnefaldende gennem sin adfærd og så imponerende gennem sin talrigdom som disse to gåsearter. Den uindviede, der en sommerdag vandrer igennem den nordøstgrønlandske ødemark og næsten alle vegne ser gæs eller hører dem skræppe og finder utallige spor efter dem, går uvilkårlig i den forventning, pludseligt at løbe på deres ynglested. Men mange, der har opholdt sig flere år i landet, har aldrig set en gåserede. Påstanden, at en gås yngler på en stejl, utilgængelig fjeldmur, må virke paradoksalt på enhver, der betragter det arktiske fugleliv ud fra sit kendskab til fuglene i sydligere egne. Man er vant til at se måger og alkefugle sidde på afsatserne på de bratte fjeldvægge, men en gås hører hjemme på fladlandet. Ikke desto mindre foretrækker den lille bramgås at indrette sin rede på stejle utilgængelige fjeldvægge, ofte højt oppe under fjeldtoppene og med forkærlighed langt inde i landet, hvor ellers kun falke og raven har deres reder.

Man havde længe haft en formodning om, at bramgåsen i sine yngleforhold ikke lignede de andre gæs, men vistnok først på Danmarksekspeditionen lykkedes det at finde den første bramgåskoloni, som lå på en stejl utilgængelig fjeldmur af det høje

En af bramgæssenes større ynglekolonier – ca. 150 par – på nordvestsiden af et frit stående granitfjeld (Liverpoolland).

Trekronerfjeld i Germanialand. Efter at denne koloni var fundet, var det ikke vanskeligt at finde flere, og nu kendes de i hele Nordøstgrønland fra Scoresbysund til Germanialand. Kolonierne er af meget forskellig størrelse fra nogle få til et halvt hundrede par og endnu flere.

Allerede under mit første ophold i Grønland, i egnen ved Scoresbysund, gjorde jeg adskillige forsøg på at klatre op til rederne eller lade mig fire ned til dem fra fjeldkanten. Men det var altid forbundet med stor livsfare, og da det kun var primitive hjælpemidler, der stod til min disposition, turde jeg ikke gennemføre forsøgene. Først da jeg nogle år senere opholdt mig på Clavering Øen, blev jeg kendt med en mindre bramgåskoloni, der ikke lå på et absolut utilgængeligt sted på en mindre ø i den ydre del af Young Inlet umiddelbart under nordkysten af Clavering øen. Øens sydside skråner jævnt opad indtil en højde af ca. 200 meter for derefter at falde brat ned til vandet. Bramgæssene havde deres reder på nogle hylder i fjeldmuren, og efter hvad pelsjægerne, der i det foregående år havde været på øen, fortalte, skulle man fra fjeldmurens øverste kant kunne nå ned til rederne.

Den 11. juni, tidspunktet vi kunne vente, at gæssene havde begyndt rugningen, gik jeg sammen med en af jægerne over den endnu islagte fjord til øen. På hele vejen blev der ikke set en eneste gås og heller ikke, da vi betrådte øen. Følgende klippens øverste rand stødte vi først på en gråmågekoloni på henved 35 par. Som det altid

Bramgæs med dununger (Dove Bugt).

sker i mågekolonier, når en fjende nærmer sig, blev vi også her omkredset af de skrigende fugle; nogle susede lavt hen over hovedet, medens andre kredsede højt oppe under skyerne. Vi passerede nu et stykke af den sorte basaltmur, der var stærkt forreven og nærmest havde karakter af en kløft. På begge sider af kløften var fjeldmuren fuldstændig glat, og her fandtes ingen fugle. Vel godt et hundrede meter holdt disse forhold sig uforandret, da fik vi langt nede på fjeldmuren øje på en lille afsats, næsten helt dækket af en rugende bramgås. Skønt vi var mindst et hundrede meter borte fra den, rejste den sig øjeblikkelig og fløj bort. Igennem kikkerten så vi, at der lå fire æg i reden, som syntes at bestå udelukkende af dun. Et stykke længere henne fløj pludselig en anden gås op. Den havde sin rede i et hul i fjeldmuren, og kun halvdelen af reden var synlig for os. Umiddelbart derefter dukkede hylderne op. Der kunne skelnes mellem tre lange hylder, der dog ofte var afbrudt. Den øverste lå mellem 8 og 15 meter under fjeldkanten og var de fleste steder bred nok til, at en mand kunne stå på den. Det viste sig snart, at det var her, gæssene holdt til. Så snart vi stod over hylderne, kom gæssene på vingerne. De første, der fløj op, var hannerne, der havde siddet ved siden af deres rugende hunner. Disse ventede nogle minutter, medens de drejede hovedet for at få øje på os, inden de også kom på vingerne, for derefter sammen med hannerne at flyve i små flokke frem og tilbage foran fjeldmuren.

For at få et overblik over koloniens størrelse gik vi langs hele fjeldmuren. Der, hvor hylderne holdt op, endte også gåsekolonien. I alt fandtes der 36 par. Det i første øjeblik mest påfaldende ved rederne var den store forskel i æggenes antal. Om trent halvdelen af rederne indeholdt 5 og 6 æg. Ifem reder var antallet kun 3 og 4, medens det i de øvrige reder med undtagelse af en, der indeholdt 15 æg, var 7, 8 og 9. Den rede, der indeholdt 15 æg har rimeligvis tilhørt to hunner, sligt er jo ikke ualmindeligt hos gæssene.

Ved min ledsagers hjælp blev jeg så med et stærkt tov om livet firet ned til en af rederne. Æggene lå i en naturlig fordybning i det tynde jordlag, der havde dannet sig på hylderne, og var omgivet af en fyldig krans af fuglens egne dun og mindre fjer. Andet redemateriale fandtes ikke. Jeg havde ikke stået ret længe ved reden, før jeg opdagede, at det bogstaveligt vrimlede med lopper i den. Når jeg rørte ved dunene, havde jeg straks en mængde af dem på hånden. Lopperne, hvis larver levede af fuglens gødning, lå i mængder i redens umiddelbare nærhed, syntes ikke kun at have den opgave at plage den rugende fugl, de opfyldte også en mission til fordel for reden. Æggene, der endnu var temmelig friske, var allerede i den grad tilsmudset af loppernes afsondringer, at de var lysebrune, nogle endda mørkebrune, medens de ellers er hvide. På denne noget usædvanlige måde havde æggene fået en ganske glimrende beskyttelsesfarve.

Når man kender bramgåsens utilgængelige ynglesteder og ser dens små dununger allerede i en alder af nogle få dage trippe nok så fornøjet i selskab med de gamle fugle på bredden af en ferskvandssø eller på den sandede fjordkyst, må man uvilkårligt spørge, hvorledes disse små skabninger, hvis vinger kun er nogle uanselige stumper, skjult i dundragten, er kommet ubeskadiget ned fra den for så lille et væsen svimlende højde.

Et tilfredsstillende svar på dette spørgsmål kan jeg heller ikke give. I Hurry Inlet i Scoresbysund så jeg engang, medens jeg sammen med mine rejseledsagere stod ved foden af det høje Nathorstfjeld, to bramgæs, der kom flyvende ned fra fjeldets øverste stejle parti. De havde begge noget i næbbet, hvilket vi ved brugen af kikkerten identificerede som dununger. Begge de gamle fugle gik ned ved bredden af en mindre ferskvandssø, og da vi ilede derhen, fandt vi også to spæde dununger, der straks flygtede sammen med de gamle fugle ud på søen. Efter denne enkelte iagttagelse kan man naturligvis ikke afgøre med sikkerhed, om bramgæssene altid på denne måde skaffer deres dununger ned fra den stejle fjeldmur. At gæslingerne selv skulle vove springet fra reden ned i dybet, som det kendes hos visse søfugleunger, ville jeg anse for udelukket og ensbetydende med de fleste gæslingers undergang. De ville, når de lader sig falde ned fra en højde af to, tre og fire hundrede meter, risikere at blive båret langt bort af vinden, eller havne mellem de nedstyrtede klip-

Bramgåsrede på en afsats på en stejl fjeldvæg (Basalt øen, Young Inlet).

peblokke ved fjeldets fod med deres labyrint af dybe huller og gange, som de ikke vil kunne redde sig ud af ved egen hjælp. Desuden ville de være et let bytte for de alt seende ravne og måger. Denne gåde i bramgåsens yngleforhold venter endnu på sin løsning.

Den kortnæbbede gås adskiller sig i sine yngleforhold ikke væsentlig fra grågåsen. At man i Grønland så længe har været ukendt med dens ynglesteder, skyldes i første række dens tilbøjelighed til at yngle i de mere afsidesliggende dele af landet og helst i de beskyttede indre af fjordene eller i de større fjordes smalle sidegrene. Der slår den sig ned i de store sandede elvdeltaer, der på alle sider er omgivet af dybe vandløb. Sin rede bygger den på den indre tørre del af deltaet. Selv om stedet ikke er så utilgængeligt som en stejl fjeldvæg, så er de rugende fugle dog også her godt beskyttet mod deres fjender; thi tøbruddet står da på sit højeste og alle vandløb er blevet til rivende strømme, der af-

skærer vejen ikke kun for de fleste dyr, men også for mennesker.

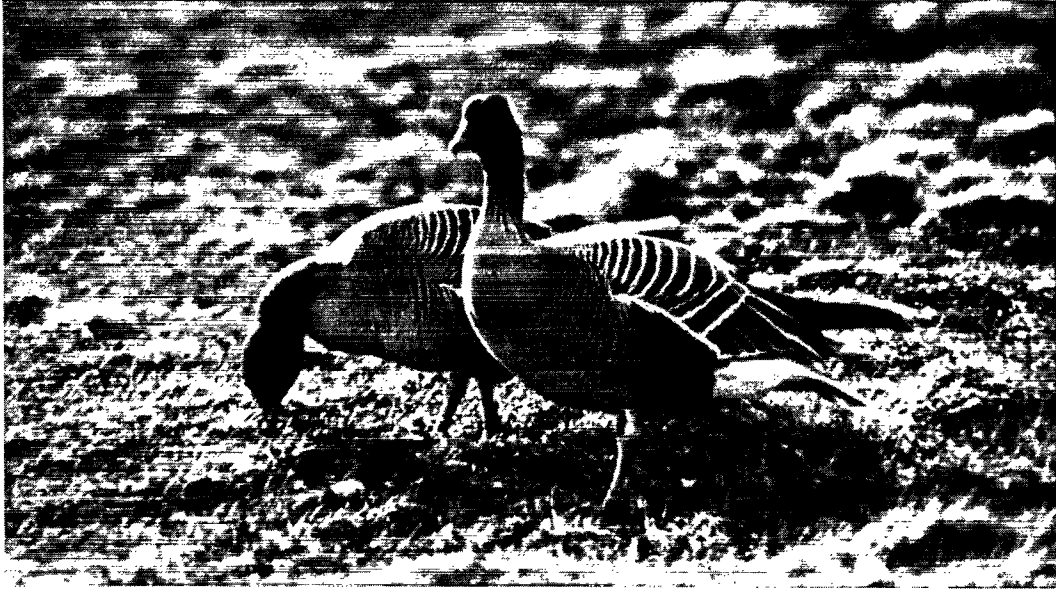
Under mit andet ophold i Scoresbysund fortalte grønlænderne mig, at de på en rejse i begyndelsen af juni havde set mange gæs på et sted på østkysten af Jameson Land ud mod Hurry Inlet. Ved at spørge mig nærmere for kom jeg snart på det rene med, at stedet måtte være Point Constable i Hurry Inlet. Endnu samme efterår passerede jeg stedet på en bådsrejse til klitdalen og benyttede lejligheden til at aflægge et kortvarigt besøg. Gæssene var på dette tidspunkt ved at forlade landet, og så kunne jeg naturligvis ikke vente at træffe dem på ynglestedet endnu. Jeg fandt dog en mængde spor efter dem, men ingen reder.

I det følgende forår, kort efter at vi i begyndelsen af juni havde set gæssene trække ind i fjorden i store skarer, besluttede jeg at opsøge den formodede ynglekoloni. Der var ingen tid at spille; gæssene parrer sig nemlig længe før de kommer til Grønland, og straks efter ankomsten begynder de med æglægningen. At komme frem til gæssenes ynglesteder viste sig imidlertid at være en yderst vanskelig sag. Alle-

Rede og æg af kortnæbbet gås (Hurry Inlet).

rede på vejen hertil havde vi måttet kæmpe med de vanskeligheder, som det dybe smeltevand på isen lagde i vejen for vore slæder. Men her stod vi overfor tilsyneladende bundløse vandløb, hvorigennem smeltevandet fossede med en sådan kraft, at det sprøjtede en op til livet, når bare man stak en fod i det. Vi søgte længe efter passende overgangssteder, indtil en af os (vi var tre mand) vovede sig for langt ud, mistede fodfæstet og forsvandt i det plumrede iskolde vand. Vi andre sprang øjeblikkelig til hjælp, og da vi så engang var gennemblødt, kunne vi lige så godt fortsætte turen. Det blev en af de vanskeligste ture, jeg på mine sommerrejser har været ude for. Den tog os ialt 24 timer. Flere gange måtte vi op til livet vade igennem det iskolde vand, men gæssene fandt vi. De holdt til i et forholdsvis lille og tildels isfrit område, der gennemrisledes af utallige små vandløb. Vanskeligheden ved at finde dem lå deri, at ingen af fuglene fløj op, før vi kom indenfor skudvidde. Vi opdagede dem dog noget før, idet vi pludselig så dem ligesom billedstøtter stå på toppen af de mange indtil to meter høje sandknolde, der var karakteristiske for hele den indre del af deltaet. På hver sandknold stod et par og iagttog os med spændt opmærksomhed. Vi prøvede på at snige os ind på dem igennem en lavning. Men så snart gæssene ikke kunne se os mere, fløj de allesammen op, uden en eneste lyd og gled lavt hen over jorden bort fra os. Et godt stykke længere henne steg de tilvejs og kom nu under højlydt skræppen imod os. Det var en flok på over 50 fugle. Under hele denne sværms heftigste protest gennemsøgte vi derefter kolonien. Der blev fundet ialt 30

Fouragerende kortnæbbede gæs (Young Inlet).

reder. Æggene lå på et underlag af tørt græs og dun. Hos de fleste reder var dunkransen bøjet sammen over æggene på nøjagtig samme måde, som man ser det hos edderfuglene. Æggenes antal varierede fra 1 til 7, hvilket tydede på, at gæssene befandt sig midt i æglægningen. En del reder var plyndret. Vi fandt også ægrøveren, som syntes at være en hund. Det forekom os dog temmelig usandsynligt, at en af vore hunde kunne have revet sig løs og af egen fri vilje havde forceret de rivende vandløb. Løsningen på gåden fandt vi noget senere, da vi havde slået lejrt et stykke fra ynglekolonien og var ifærd med at tørre vore våde klæder. Vi fik da øje på to hvide ulve, som igennem en slugt kom ned fra det bagved liggende højland. Da de var kommet nærmere, skød vi på dem, men uden held.

Jeg har senere fundet andre ynglekolonier af den kortnæbbede gås, især på kysten af Loch Fine, dog i ingen af kolonierne har jeg fået det indtryk, at disse fugle i særlig grad er udsat for efterstræbelser fra deres naturlige fjender. Ganske vist kan isbjørnen anrette store ødelæggelser, når den tilfældigt kommer i en gåsekoloni i yngletiden, idet den ødelægger langt mere, end den kan æde, men den søger ikke planmæssigt efter fuglereder. Disse fugles naturlige fjende i yngletiden må være polarræven. Jeg har dog ikke fundet tegn på, at denne passionerede ægrøver har synderlig held med sig i så henseende og jeg formoder, at det netop er de rivende smeltevandsløb, som hindrer dem deri.

Derimod kommer gæssene ud for et alvorligt problem, når de noget senere, i fældetiden, kaster alle deres svingfjer og for en kortere tid mister flyveevnen. Selv om de da er overmåde forsigtige og årvågne og fortrinsvis opholder sig i nærheden af en ferskvandssø eller på fjordkysten, så de i givet fald kan flygte i vandet, så er de dog et let bytte for jægeren. Før i tiden nedlagdes gæssene i store mængder i fældningstiden, især langs hele den sibiriske ishavskyst. Nu nyder disse fugle en effektiv fredning; i Grønland er de endog totaltfredet under hele deres ophold i landet.